

DEBRECENI REFORMÁTUS HITTUDOMÁNYI EGYETEM

RENDSZERES TEOLÓGIAI TANSZÉK

TÉZISFÜZET

**REINHOLD NIEBUHR TEOLÓGIAI ALAPOKRA ÉPÍTETT TÁRSADALOMETIKÁJA ÉS ANNAK
ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEI AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG TÖRTÉNELMI-TÁRSADALMI
VALÓSÁGÁBAN**

című doktori értekezéshez

Készítette:

Papp C. Zsolt

református lelkipásztor

Témavezetők:

Prof. Dr. Fazakas Sándor

Prof. Dr. Pásztori K. István

Szentkatolna-Debrecen

2019

DEBRECEN REFORMED THEOLOGICAL UNIVERSITY

DEPARTMENT OF SYSTEMATIC THEOLOGY

THESIS

**REINHOLD NIEBUHR'S THEOLOGICAL BASED SOCIAL ETHICS AND ITS POTENTIAL
APPLICABILITY IN THE SOCIO-HISTORICAL REALITY OF TRANSYLVANIA**

PhD Dissertation

By

Zsolt Papp C.

Minister of the Reformed Church-Transylvania

Supervisor:

Prof. Dr. Sándor Fazakas

Prof. Dr. István Pásztori K.

Szentkatolna-Debrecen

2019

A DOLGOZAT ÖSSZEFOGLALÁSA ÉS TÉZISEI

I. A kutatás célja:

Jelen dolgozat első célkitűzése Reinhold Niebuhr kiemelt teológiai és társadalometikai gondolatainak rendszerezése és ismertetése. A feladat nehézségét fokozza a kiterjedt életmű, létjogosultságát azonban megalapozza a benne foglalt megállapítások teológiai, etikai, filozófiai és lélektani értéke. Mindezt állíthatjuk még az ellenvélemények és kritikai megállapítások tükrében is. A niebuhr-i életmű foglalatosa magyar nyelven, úttörő munka is egyben. Ezen belül, jelen kutatás összefoglalja Reinhold Niebuhr életútját, történelmi korával egyetemben. Rámutat a korabeli, de ugyanakkor egyetemes társadalmi problémákra Niebuhr diagnózisain keresztül és keresi a megoldásokat az általa kidolgozott szociáletika de a krisztusi "agape" tükrében is. Megvizsgálja a teológus szemlélete által a hatalom, a szolgálat, a harag, megbocsátás kérdéseit. A válaszkeresés folyamatában fontos szerep jut Niebuhr prédikáció-esszéinek is. Céljaink között szerepel feltérképezni az egyéni és közösségi bűn kérdését Niebuhr gondolatain keresztül, valamint felvázolni ezen belül a gőg és az Isten elleni lázadás különböző válfajait. Az öngazultság kérdését az amerikai történelmi illúziókkal szemben megfogalmazott kritikái segítségével szemléltetjük.

Második célkitűzésként azokat az "érintkezési felületeket" kutatjuk, amelyeken keresztül a niebuhr-i szociáletika alkalmazható az erdélyi társadalmi valóságban. A dolgozat válaszokat keres a sajátos erdélyi lelkiállapot problémáira, melyeket számos történelmi-lélektani tényező befolyásolt. Bár Niebuhr megállapításai más történelmi korban és egy győztes birodalmi közegben születtek, az etikai gondolatok bibliai megalapozottsága, filozófiai, lélektani és történelmi alátámasztása egyetemes értéket kölcsönöznek azoknak. A dolgozat ismerteti az elnyomással telített erdélyi történelemből fakadó társadalmi sajátosságokat és feltérképezi azokat a szociális problémákat, amelyek a kisebbségi sors jellemzően romániai hozadékai. Megpróbálja megtalálni a jogtalanságok közös nevezőit, amelyek fellelhetőek Trianon után közvetlenül, megtalálhatóak nyilvánvalóan a kommunista diktatúra asszimilációs politikájában, de burkoltan jelen vannak az 1989-es rendszerváltás után is. Niebuhr keresztény történelemszemléletén és értelmezésén keresztül kutatjuk a lényegét és célját egy elnyomásban és kisebbségi sorsban megélt évszázadnak. Az objektív megközelítés kedvéért, feltérképezzük azokat az 1990 után megfogalmazott jogszabályokat, amelyek megszüntethetnék az etnikai diszkriminációt, majd következik a niebuhr-i társadalometika tényleges alkalmazhatóságának vizsgálata. Természetesen jelen kutatásunk nem él azzal az igénnyel, hogy naprakész megoldásokat kínáljon a sajátos kisebbségi létből fakadó jogtalanságokra. Célja azonban ezeket a kérdéseket párhuzamba állítani olyan leleplezésekkel és diagnózisokkal, melyek erőt adhatnak a megoldáskeresés folyamatának.

II. A feldolgozás módszere és a disszertáció gondolatmenete

A dolgozat első fejezete Niebuhr életútját vázolja fel, annak legfontosabb tanulmányi állomásaival és beletekint a gondolkodását formáló teológiai elemekbe is. Lényeges életpályáját beleilleszteni történelmi korába, mivel a tollából származó gondolatok folyamatosan reflektáltak a körülötte zajló társadalmi-politikai valóságra. Kiemelésre kerülnek azokat az állomások, melyek teológiai és szociáletikai gondolkodását kialakították.

A második fejezet rámutat arra a tényre, hogy Niebuhr etikája számára is a Krisztus kompromisszummentes, önfeláldozó szeretete a legfontosabb vonatkoztatási pont. Ezzel párhuzamosan felvázolásra kerülnek az általa kiemelt hatalombírási típusai és a hozzájuk köthető igazságtalanságok formái. Ismertetjük az Egyesült Államokban népszerű Szociális evangélium mozgalmát és foglalkozunk Niebuhr szemléletén keresztül a birtoklás és tulajdon kérdéseivel. Lehetséges válaszként vizsgáljuk az agape-ben rejlő társadalmi lehetőségeket is. Ezt követően igehírdetői gondolatait elemezzük a prédikáció-esszék felvázolásával. A filozófiai, lélektani és történelmi ismeretekkel dokumentált írások legfontosabb kérdései: a messiásvárás, a gondviselés, megbocsátás, harag, humor és hit kapcsolata, gőg és ítélkezés, Isten igazságosságának mássága. A fejezet kiemeli Niebuhr igazságossággal kapcsolatos gondolatait, melyek aláhúzzák a szeretet törvényének fontosságát a megoldáskeresések folyamatában. Ugyanakkor a teológus realizmussal rámutat arra is, hogy az agape gyakran beleütközik a társadalmi-politikai lét öntörvényűsége által felállított korlátokba. Ezért lényegesnek tartja a kényszerítés és szervezés elemeit az igazságosság és jogosság munkálásában. Folytatásként a detroiti évek küzdelme következik, majd szemléltetjük Niebuhr munkájának komplex mivoltát.

A harmadik fejezet kutatja Niebuhr egyik legfontosabb tételének igazolását, mely szerint a közösségek, csoportok, nemzetek, szervezetek moralitása sokkal szűkebb korlátok között mozog, mint az egyén erkölcsi lehetőségei. Ennek igazolására megvizsgálja a krisztusi etikát Niebuhr olvasatában. Ebben érzékelhető, hogy a teológus a jézusi etikát elsősorban az Isten országa tökéletességére tartja rávetíthetőnek és kevésbé látja annak lehetőségét, hogy a mindennapok társadalmi-politikai valósága igazodjon e tanításhoz. Ezt követően munkánk kutatja a klasszikus és bibliai emberkép közötti különbségeket Niebuhr megközelítésében, majd ismerteti a teológus bűnszemléletét. Ebben a részben Niebuhr analízise alapján a gőg különböző lecsapódási formáinak vizsgálatára is sor kerül a hatalom, a tudás, valamint az öngazultság kísértései által. Következő lépésként részleteire bontjuk Niebuhr segítségével a bűn kérdését és megvizsgáljuk a különbségeket az egyéni és közösségi bűnök tartalma és minősége között. A megoldáskeresések között szerepel a kényszerítés módszere is, mely által Niebuhr szerint kordában tarthatók a különböző csoportok hatalmi megnyilvánulásai. A fejezet következő gondolategysége az igazságtalanságok felszámolására irányuló racionális és vallásos tartalékokat térképezi fel.

A negyedik fejezet Niebuhr szociáletikájának alkalmazási lehetőségeit kutatja, a sajátos erdélyi történelem és társadalmi valóság keretei között. A fejezet kezdete Niebuhr segítségével szétfoszlatja azokat az illúziókat, amelyek egy földi Isten országa lehetőségébe kapaszkodnak. A The

Irony of American History, bemutatja azokat a téves meglátásokat, amelyek a XVIII-XIX-ik század Amerikájában születtek és amelyek alapját elsősorban a szédületes és még kiaknázatlan gazdasági lehetőségek adták. Ismerteti azokat a vallásos alapú téveszméket is, melyek alapja a meggyőződés, hogy a hit, a jogosság és igazságosság által kialakítható egyfajta területi Isten országa. Ezt követően a kutatás kiterjed a mai magyar és ezen belül az erdélyi mentalitásbeli problémák történelmi-lélektani gyökereire, mivel ezeknek a problémáknak a lelki lecsapódása komolyan gátolhatja a feladatra való isteni kiválasztás tudatosodását, valamint az igazságosságért való cselekvőkészség kialakulását. Felvázolja a magyar történelem fordulópontjait és megpróbálja behatárolni azt az időszakot, melytől egy pesszimista történelemszemlélettel számolhatunk, hiszen ennek negatív hozadékai hatványozottan jelentkeznek az erdélyi kisebbségi sorsban. Kutatjuk a közös nevezőket a Trianon utáni időszak, a kommunizmus jogtalanságai, valamint az 1989 utáni évtizedek burkolt elnyomása között. Ezek után hangsúlyt kapnak Niebuhr meglátásai alapján azok a lehetőségek és erőforrások, amelyeket egy keresztyén történelemszemlélet adhat a történelmi és társadalmi igazságtalanságok elhordozásában. Az objektivitás céljából vizsgáljuk a megváltozott romániai jogi keretet és azokat a törvényeket, szabályokat, amelyek Bukarest irányából utat nyithatnának az erdélyi jogegyenlőség felé. Realizmusunkat megőrizve, bemutatjuk az ún. jó törvények gyakorlati alkalmazásának akadályait is. A dolgozat záró fejtegetése keresi azokat a mintákat Niebuhr társadalometikájában, amelyeket alkalmazni lehetne az adott társadalmi-politikai körülmények között. Ugyanakkor rámutat az alkalmazhatóság elvi és gyakorlati akadályaira is.

Az ötödik fejezet összefoglalja és újra kiemeli Niebuhr szociáletikájának legfontosabb gondolatait és diagnózisait, majd felvázolja az alkalmazhatóság kapcsolópontjait, de annak akadályait is.

III. A kutatás eredményei

Jelen dolgozat bemutatja a legfontosabb jellemzőit Reinhold Niebuhr társadalometikájának és ismerteti teológiai gondolkodását is. Természetesen a munka nem él azzal az igénnyel, hogy Niebuhr teljes szellemi termését felvázolja. Ennek ellenére a kiterjedtebb leíró részek azzal a szándékkal készültek, hogy magyarul eddig még fel nem dolgozott teológiai-etikai gondolatokat közöljenek. Ezek a gondolatok azért is figyelmet érdemelnek, mert életszerűek, mellőzik a passzív elmélkedést és próbálják megtalálni azokat a gyakorlati felületeket, amelyeken keresztül hatást gyakorolhatnak a társadalomra és az egyéni életre. Szándékunk tehát Niebuhrt úgy ismertetni és megrajzolni, mint a közélet teológusát. Meglátásunk szerint, számos szociáletikai diagnózis számára az alkalmazási tér adott lenne abban a kelet-európai közegben, amelyben az erdélyi ember is próbálja felépíteni mindennapjait. Társadalmunk, betartva az arányokat, rendelkezik olyan jellemzőkkel és szociális szakadékokkal, mint a Niebuhr korabeli amerikai társadalom. A munkabérek alacsony szintje, a burkolt gazdasági elnyomás, a jogtalanul megszerzett gazdasági privilégiumok és ennek nyomán egy

oligarchia kialakulása, közös jegyeket mutat a kapitalizmus fénykorának gátlástalan „munkamódszerével”. Fokozza a nehézségeket, hogy Romániában a politikai és gazdasági hatalom összefonódását, a rendszerváltás után sem lehetett hatékonyan megakadályozni. Továbbá nehezíti a dolgozat megoldáskereséseit is az a történelmi-társadalmi valóság, amellyel az erdélyi magyarság naponta szembesül. Ez a valóság pedig jelenünkben is magán hordozza az etnikai megkülönböztetés jegyeit.

Kutatásunk kapcsán, a következő meglátások kristályosodtak ki:

1. Niebuhr teológiai besorolásával kapcsolatosan meg kell jegyeznünk, hogy személye kiterjedt etikai munkássága ellenére sem sorolható a professzionális módon építkező rendszeres teológusok közé. Sajátos rendszert követett, és realizmusára meg történelmi ismereteire támaszkodva mindig „alulról” indult el. Ezzel párhuzamosan a magasságokat örök vonatkoztatási igazságnak tartotta, és ennek tükrében a legégetőbb társadalmi kérdések megválaszolása mentén dolgozta ki teológiáját.

2. Jelen kutatás behatárolja azokat a kérdéseket, amelyek foglalkoztatták és gondolkodásra készítették. Ezek: a társadalmi szakadékok mélyülése, az osztályok közötti feszültségek növekedése, a haszonelvű, nem humánközpontú gazdaságpolitika. A dolgozat igazolja, hogy a válaszokat és megoldásokat egyaránt kutatta az Írás tiszta és kompromisszummentes tanításában, valamint a gyakorlati társadalomszervezés lehetőségeiben. Lényeges volt számára a lehető legmagasabb szintű társadalmi igazságosság megteremtése, az adott körülmények figyelembevételével.

3. Gondolataiból kikövetkeztethető, hogy számára Krisztus tiszta, érdek nélkül cselekvő szeretete volt a legmagasabb vonatkoztatási pont, ennek ellenére meglátta a társadalomnak, mint közösségnek a korlátait is ezzel a szeretettel szemben. Ismertetjük azokat a történelmi-társadalmi példákat is, amelyek segítségével próbálta igazolni, hogy a közösségek moralitása, az összeadódó negatív impulzusok miatt, távol esik az egyén morális lehetőségeitől.

4. Etikai indíttatásként elkönnyelhető, hogy igyekeznünk kell az igazságosságra, mint a szeretet élhető és tanulható formájára, közösségi szinten pedig olyan társadalmi-együttélési stratégiákat kell kidolgoznunk, mint egy élhetőbb nyugdíjrendszer, átláthatóbb és eredményesebb társadalombiztosítási intézmény, hatékonyabb segélylehetőségek a hátrányos helyzetűek számára. Lényeges tehát Niebuhr alapján a mindenkori társadalom számára, a lehetőség szerinti, legjobb gyakorlati megoldások megtalálása.

5. A kutatási eredmények sorába emelhető Niebuhr bünszemléletének megértése és ismertetése is. E szemlélet hangsúlyozza, hogy az ember a maga létbizonytalanságán úgy próbál felülkerekedni, hogy szabad teret enged hatalomvágyának, amely megmutatja teremtményi mivoltának korlátait. Az ember megpróbál a korlátok nélküli póz illúziójából táplálkozni, ez a próbálkozása azonban kudarcba fullad. Feltételezi önmagáról, hogy fokozatosan áthág korlátain, addig a pontig, míg elméje azonos lesz az univerzális elmével. Ezen az elrugaszkodási fokon fertőzi meg az ember valóját a

büszkeség vétke. Niebuhr világosan látja, hogy a gőg és a hatalomvágy bűnei felforgatják a teremtés harmóniáját, amelyet Isten úgy alkotott meg, hogy abban az ember egyensúlyteremtő tényező legyen.

6. A kutatás során feltárásra került az a sajátos realizmus, amely etikai meghatározásait átítatja. Ezt a bibliai alapokon álló, de a társadalmi valóságba is gyökereztetett etikát a következő meglátással szemléltethetjük: Niebuhr arra a következtetésre jutott, hogy a társadalom elsősorban érdekegyeztetések alapján működik, ezért nem könnyű megtalálni a Jézus etikájának mindennapi közösségi alkalmazhatóságát. Ennek ellenére, számára a földi körülmények között elérhetetlen, krisztusi tisztaság a mindenkori vonatkoztatási pont.

7. Összegezve megállapítható, hogy a szociális küzdelem szinte minden esetben erőszakot követ el a szeretet törvényével szemben, a kényszerítés és az érdekegyeztetés eszközein keresztül is, bár az intelligens társadalom ezeknek a módszereknek a negatív mellékhatását a minimumra igyekszik csökkenteni a megegyezések módja, valamint az intézményrendszer stabilitása által. Niebuhr realizmusa segítségével megerősíthető, hogy bármely társadalom előjogokkal bíró osztálya elfogadja kényszerből a politikailag ráruházott megszorításokat, például a többlet terheket. Ezt azonban, nem önszántából teszi, hanem a társadalmilag háttérbe szorított csoportok szavazati nyomásának engedve, és ha nem is nyilvánul meg erőszakos eszközökkel a bevezetett törvénnyel szemben, vég nélküli elvi vitákkal fejezi ki nemtetszését.

8. Niebuhr munkáit tanulmányozva, levonható tehát a következtetés: Hitünk igaz forrásától egy pillanatra sem fordulhatunk el, szükséges azonban a működőképes és igazságosságon alapuló társadalmi stratégiák kidolgozása, még akkor is, ha ezek állandóan megmutatják a teljességgel szembeni korlátaikat.

9. Reinhold Niebuhr diagnózisai leleplezőek, és önkéntelenül is arra buzdítanak, hogy keressük alkalmazási lehetőségeiket saját történelmi valóságunkban. A metszéspontokon kívül azonban, számolnunk kell a történelmi-társadalmi különbségekkel, amelyek ott húzódnak egy számos értéket magához vonzó birodalom felemelkedése, és az értékeinek egy részétől megfosztott, darabjaira szabdalt nemzet küzdelme között. A problémák között kiemelhetjük az elszakított országtestek magyar lakosságának sajátos sorsát, a II-ik világháború utáni évtizedek etnikai és gazdasági nyomását, mivel ezek az események többnyire leszűkítették a cselekvési lehetőségeket. Erdély sajátos helyzete és a bukaresti politika kettős jellege ugyancsak nehézzé teszi az itt élők számára az igazságosságra és társadalmi egyensúlyra irányuló folyamatok beteljesítését. Ehhez hozzáadódnak természetesen a mentalitásbeli kérdések is, amelyek gyakran túllépik az egészséges konzervatív szemlélet határait és gátolják a holtpontról való elmozdulást.

10. Súlyos problémát jelent és akadályozza a cselekvőkészséget a gondolkodásban meghonosodott „vesztes nemzet” öntudat is, amelynek lemondó szemlélete nemzedékről-nemzedékre, terhes örökségként továbbadódik. A történelem „bűnbakja” szerepkört csak következetes keresztyén tanítással lehet átformálni, egyedül a hit képes az elszenvedett „rosszat” konstruktív erőkké alakítani a lélekben és azután a gyakorlatban is.

11. A realitás talaján maradva azonban kiemelhető, hogy jelenleg az igazságkeresés folyamatai – az anyaországot leszámítva – a létezés és fennmaradás tényleg szorulnak. Ennek ellenére, Niebuhr történelemszemlélete segíthet abban, hogy saját históriánkat ne végső csapásnak, vagy kegyelemdöfésnek minősítsük. A szenvedésnek és a hátrányos helyzetbe való kényszerítésnek társadalmi-politikai igazságtalanságai, sajátos módon, erőforrássá válhatnak a keresztyén hit megközelítésében. Az Isten igazságossága magában hordozza a megkülönböztetett kereszthordozás terhét, és a többlet teher méltó elhordozása, többlet energiát is adhat. Ez megfelelő szellemi, lelki, gyakorlati impulzusokkal ötvözve, reménységgé és cselekvőkészséggé alakulhat. Így indulhatnak el olyan folyamatok, amelyek az Isten által biztosított szabadsággal „megfűszerezve”, már a „történelemformáló erők” kategóriájába tartoznak.

IV. Tézisek a nyilvános disputára:

1, Mit jelent Niebuhr számára Isten országa? Isten országa Niebuhr gondolkodásában érezhetően etikai jegyeket tartalmaz. Niebuhr rámutat, hogy Krisztus személyes és személyre koncentrált tanítása nem vonatkoztatható el annak szociális vetületeitől és pozitív társadalmi következményeitől. A kérdés az, hogy mennyire táplálkoztak Isten országával kapcsolatos nézetei a Szociális evangélium tanításából? Niebuhr számára Isten országának minősége, mindenképpen hajtóerőt képez a földi igazságkeresés számára.

2, Niebuhr tagadja egy nép erényei és a sikeres történelem közötti abszolút összefüggéseket. Nézetei szerint a mérhető fejlődés nem a speciális és kiemelt gondviselés gyümölcse, hanem az ajándékba kapott szabadság és természeti körülmények eredménye. Bibliai alapokon állva kihangsúlyozza Isten igazságosságának másságát, hiszen “Isten felhossa a napját jóra gonoszra egyaránt.” A társadalmi-gazdasági fejlődés ugyanakkor felhívás a többlet feladatra és felelősségvállalásra.

3, A hatalom és birtoklás kérdésével kapcsolatosan Niebuhr kiemeli, hogy a kezdeti birodalmak korában létezett egy természetes kötelék a spirituális felruházottság ténye és az anyagi birtoklás intézménye között. Ez az összefüggés egyáltalán nem törvényszerű a modern demokratikus társadalom és piacgazdaság valóságában, mely Niebuhr szerint tulságosan és feltétel nélkül megszenteli az anyagi javak megszerzésének és birtoklásának lehetőségeit.

4, A bűn kérdésének helyes behatárolása Niebuhr teológiájának egyik alapvető célkitűzése. A Szentírás oldaláról szemlélve, számára a bűn alapvetően az Isten elleni lázadás ténye, társadalmi szempontból pedig ugyanaz a cselekedet igazságtalanságot generál. A kicsinyes aggodalmat a bűn előzményének tekinti. A bukás mítosza, elmélete szerint nem a történelemben való beépülés lehetőségét jelenti, hanem a kísértés és bűn konstans valóságát szemlélteti. Megkülönbözteti az egyéni erkölcs lehetőségeit a bűn elleni harcban, a közösségi morális lehetőségektől. Ugyanakkor az ember

Isten elleni lázadásának fő forrását a gőgben véli felfedezni. Az emberi gőg jelenlétét az élet minden területén látja és fő okát ennek a végességből származó félelemből vezeti le. Niebuhr véleménye szerint éppen a felismert parányiség és időlegesség a lélektani oka az imperializmus gőgjének, hiszen a szorongó ember kétségbeesetten törekszik arra, hogy a rendelkezésére álló időintervallumban valami univerzálisat alkosson. Az emberi gőg számos válfaja közül hármat tart hangsúlyosnak, mivel ezek mögött történelemformáló erőket is sejt. Ezek a hatalom, a tudás és az öngazultság gőgös, önistenítő magatartásai.

5, Niebuhr megközelítése szerint Jézus etikája nem a mindennapi problémák megoldáscsomagját tartalmazza. Krisztus gondolatai nem azért fogalmazódtak meg, hogy azok alapján valamiféle fegyverszünet szülessen a mindennapokat befolyásoló különböző tényezők között. Nem beszél a szükségszerű hatalmi egyensúlyról, amely az egészséges társadalomban elengedhetetlen. Nem is a társadalmi kapcsolatok szabályozására született. A jézusi erkölcs abszolútra és tökéletességre törekvő, kompromisszummentes mivolta elutasítja mind a természetes öfenntartó és önző impulzusokat, mind pedig azt a naturális önvédelmet, amely mások agressziója ellenében hoz létre különböző egyéni és politikai felépítményeket.

6, Niebuhr elméleteinek és gyakorlati tevékenységének valós használhatósága sajátos akadályokba ütközik az erdélyi történelmi-társadalmi valóság okán. A Romániához csatolt tartomány területén élő és ma kisebbségnek számító, őshonos lakosság tagjai több szinten is szembe kell nézzenek a társadalmi-politikai megkülönböztetés rejtett, vagy nyilvánvaló elemeivel. Ennek „állandója” lényegében nem változott, és ugyanúgy megtalálható a Trianon utáni időszakban közvetlenül, mint a szocializmus alatti diktatúra évtizedeiben, vagy a társadalmi rendszerváltozás után felerősödött nacionalizmusban. Ezek a valóságelemek viszonylag szűk ösvényre számúzik a niebuhri elméletek és útkeresések alkalmazását az erdélyi jelenben. Ennek ellenére szükség van olyan kényszerítő megoldásokra, amelyek célja nem bizonyos privilégiumok megőrzése, hanem az esélyegyenlőség és igazságosság kimunkálása. Niebuhr társadalometikai meglátásai alapján alkalmazhatóak az erdélyi valóságban a közösségi nyomásgyakorlás, érdekvédelem és szerveződés elemei.

ABSTRACT AND THESISES OF DISSERTATION

I. Purpose of Dissertation

The purpose of this work is the classification and description of Reinhold Niebuhr's theological and social ethical way of thinking. The task's difficulty is increased by his widely spread life's work, however it's reason for existence is founded by the worth of the theological, ethical, philosophical and psychological statements. We can also compare all of this to the arguments and critical statements. The concept of Niebuhr's life work translated to hungarian is also revolutionary. Within all of this , the current research brings together Niebuhr's path in life, with his historical age. He shines light on the early but at the same time universal social problems through his diagnosis and also looks for answers through the christian "agape". It investigates, through the eyes of the theologian, the question of power, anger, service, and forgiveness. In the process of finding the answer , there is an important role for Niebuhr's sermons. Our goals include mapping out the sin of the community and that of the single self through the thoughts of Niebuhr, in addition to outlining the different types of pride and rebellions against God.

Our second objective is examining those "contact surfaces", through which the social ethics of Niebuhr are applicable to the transylvanian community. The thesis is looking for answers to the individual problems of the spiritual state of Transylvania, which were influenced by many historical and spiritual variables. Although Niebuhr's diagnosis was born in a different historical time, and in a victorious era, his ethical thinking is based on the Bible and is also based on philosophical, spiritual, and historical facts. The thesis presents the social qualities of a Transylvania which was full of oppression, and maps out those social problems, which are brought on by the way of life of the minorities. It tries to find the common point in the injustice which is found after Trianon, and obviously in the communist dictatorships politics, but are also present covertly after the Regime Change of 1989. Through Niebuhr's christian historical point of view and interpretation we are searching for the essence and goal of a century lived in oppression and minority. For the sake of proceeding in an objective manner, we present those laws formulated after 1990, which may have the ability to put a stop to the ethnical discriminations, after that comes the analysis of the applicability of Niebuhr's social ethics. Naturally our present research does not need to give everyday solutions for the fact that minorities suffer from injustices. The goal however is to put these questions in parallel with those exposures and diagnoses, which are able to give strength to the process of finding the answers.

II. Method and abstract of Dissertation

The first chapter of the dissertation frames Niebuhr's life with his most important intellectual pit stops, and looks into those theological elements which form the way of thought. It is important to insert his life into his historical time, since the thoughts originating from his pen have continuously reflected his social and political surroundings. The stops which have contributed to the formation of his theological and social-ethical way of thinking are highlighted.

The second chapter points to the fact, that the meaning of Niebuhr's ethics is also Christ's self-sacrificing love which is without compromise. Parallel to this, the emphasised types of judgement of power and the injustices related to them are also drafted. We describe the Social Gospel movement which is well known in the United States, and through the eyes of Niebuhr we deal with the question of possession and property. We also take the social possibilities hidden in the agape into consideration as possible answers. Following this we analyze his preaching thoughts with the help of his sermon essays. The most important questions of the philosophical, psychological and historical writings are: the wait for the Messiah, caring, forgiveness, anger, the connection between humor and faith, pride and judgement, the difference of God's fairness. The chapter emphasises Niebuhr's thoughts considering fairness, which underline the importance of the laws of love in the process of finding a solution. At the same time the theologian, with realism, also shines light to that fact that the agape in many cases collides with the boundaries set up by the self-righteousness of the social-political way of life. Because of this he finds the element of forcing and organizing quite important in the work of justice and rightness. As continuation come the hardships of his years in Detroit, and after that we illustrate the complexity of Niebuhr's work.

The third chapter researches the verification of one of Niebuhr's most important statements, by which the morality of communities, groups, nations, corporations moves between much thinner boundaries in comparison to the moral compass of the individual. For the proof of this claim, the chapter investigates Christ's ethics in Niebuhr's readings. In this we can sense that the theologian feels that Jesus's ethics is firstly compatible with the perfection of God's kingdom, and less with the everyday social-political life. Following this, our work researches the difference between the classical and biblical image of man through Niebuhr's approach, then describes the theologian's view of the concept of sin. In this chapter, based on Niebuhr's analysis, the different types of pride are taken into consideration and are examined through the concepts of power, knowledge, and the temptation of self-righteousness. In the following step with the help of Niebuhr we pick apart the question of sin and examine the differences between the content and quality of the sin of the individual and that of the community. In the list of possibilities there exists the method of force, with the help of which according to Niebuhr, many group's manifestation of power can be controlled. The chapters following thought deals with the religious and rational resources of righteousness.

The fourth chapter researches the possibility of the application of Niebuhr's social ethics, between the frames of the unique transylvanian history and the reality of society. The beginning of the chapter, with the help of Niebuhr, demolishes those illusions which grasp on to the possibility of the

existence of God's Kingdom on Earth. The Irony of American History demonstrates those false views, which were born in the XVIII-XIX century America, and whose base was given by the inevitable economical possibilities. It also presents those religious delusions, which have the basis of belief, that a territorial Kingdom of God by rightness and justice is a possibility. Following this the research expands on today's Hungarian and with this the Transylvanian problems of mentality which have historical and psychological roots. It outlines the turning points of the Hungarian history, and tries to define the time period, from which a pessimistic view of history is present, since the negative affects exponentially exist in the fate of the Transylvanian minority. We re-research the common factors in the time after Trianon, in the injustice of communism, and in the oppression in the decades following 1989. After this we give voice to Niebuhr's view on those possibilities and resources, which a Christian historical point of view can give to help with the burden of the social injustices. For the sake of objectivity, we examine the altered Romanian legal framework, and those laws, rules, which can brake way from Bucharest for the legal equality of Transylvania. By keeping our realism, we also present the barriers of the practise of the so called "good" laws. The end of the dissertation is looking for those patterns in Niebuhr's social-ethics, which can be applied in today's social-political circumstances. At the same time it shines light on the obstacles of the theoretical and practical applicability.

The fifth chapter summarizes and highlights the most important thoughts and diagnosis of Niebuhr's social ethics again, then describes the connections and obstacles of the applicability of those.

III. The results of the research

The dissertation presents the most important characteristics of Reinhold Niebuhr's social-ethics and describes his theological way of thought. Naturally the work does not live with the need of outlining Niebuhr's complete intellectual work. Despite of this, the more broad and descriptive parts were created with the purpose of transmitting theological and ethical thoughts which have never been edited in Hungarian. These thoughts deserve recognition, because they are lifelike, they avoid a passive contemplation and try to find those practical surfaces, through which they can have an effect on society and on the life of the individual. Our purpose is therefore to present Niebuhr as the theologian of public life. In our opinion for many social-ethical diagnosis the space for application would be given in those eastern-European atmospheres, in which the Transylvanian person tries to build his day to day life. Our society, by keeping the proportions, has the same qualities and social intentions as the society in Niebuhr's lifetime. The low rate of the wages, the implied economical oppression, the unauthorized economical privileges and through this the creation of the oligarchy, show common traits with the golden years of capitalism's unscrupulous work method. It increases the hardships, that in Romania the political and economical power is intertwined, and this connection was not broken even after the regime change. In addition to this, the goal of the dissertation is made difficult by the historical-social truth, with which the Transylvanian Hungarians are faced each day. This truth, even in our present carries the traces of ethnical discrimination.

IV. Theses

1, What meaning does “Kingdom of God” carry for Niebuhr? The “Kingdom” in Niebuhr’s way of thought contains ethical traces. Niebuhr points to the fact that Christ personal and personalized teaching cannot be overlooked when talking about social and positive consequences. The question however, is that how much was his point of view on God’s Kingdom influenced by the teachings of the Social Gospel?

2, Niebuhr denies the absolute correlations between a nation’s virtue and the successful history. In his point of view the measurable development is not the product of special providence, but the result of the gift of freedom and the natural circumstances. On the basis of the Bible, he emphasises the magnitude of God’s truth, since “He causes his sun to rise on the evil and the good...” The social-economical growth at the same time is a call for responsibility and more tasks.

3, In connection with the question of power and possession, Niebuhr highlights the fact that in the time of the initial empires existed a natural link between spirituality and material possession. This link is not standard in the trade economy’s reality in the modern democratic society, which in Niebuhr’s opinion unconditionally sanctifies the possibility of the possession of material good.

4, The correct definition of the question of sin is one of the main goals of Niebuhr’s theology. According to the scripture, the sin is basically the fact of a rebellion against God, from the point of society that in the same act generates injustice. The petty worry is considered to be the foreshadow of the sin. By the myth of failure, it does not mean the integration into history, but portrays the constant reality of sin and temptation. It distinguishes the possibility of the individual moral in the fight against sin, from the morality of the community. At the same time he discovers the source of man’s rebellion against God in pride. He finds the existence of the human pride in every area of life and finds that the main cause of this is the fear of the finiteness of life. In Niebuhr’s opinion the recognition of limited existence is the psychological cause of the pride of imperialism, since the anxious man desperately tries to create something universal in the short amount of time on his hands. He considers three important types of human pride, since behind these he suspects history changing powers. These are power, knowledge, and the self-righteous, self-worshipping attitude.

5, Niebuhr’s approach considers that Christ’s ethics does not contain the answer to everyday problems. Christ’s thoughts were not formulated, so that they would cause some kind of truce in everyday circumstances. He does not talk about the necessary balance of power, which is inevitable in a healthy society. He was not born to regulate the social connections. The goal of the Christian ethics is to reach the absolute and the perfection. It refuses all the natural self-reliant, and selfish impulses. It also refuses the natural self-defence, which creates different individual and political structures in opposition to others’ aggression.

6, The real usability of Niebuhr's theoretical and practical activity bumps into particular obstacles because of the transylvanian historical and social reality. The minority living on the property of the province attached to Romania, have to face, on many levels, the elements of the hidden or obvious social-political discrimination. The consistence of this has not changed, and is found in the same manner in the time after Trianon and in the time of the socialism and decades of dictatorship, or in the strengthened nationalism after the Regime Change. These elements of truth banish the theories of Niebuhr and the application of finding a way to a thin path in the transylvanian present. Nonetheless there is need for those compelling resolutions, which do not have the goal of preserving privileges, but the goal of shaping equality and justice. On the basis of Niebuhr's view on social-ethics, we can say that in the transylvanian reality, the elements of the pressure on the community, the protection of interests, and the organization can be applied.

A DOKTORJELÖLT KUTATÁSI TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓI
(MTMT azonosító: 10068981)

Szaktanulmányok folyóiratokban, kötetekben

1. [A szubjektív történelemelemzés lehetséges okai és forrásai Reinhold Niebuhr gondolkodásában](#)

COLLEGIUM DOCTORUM: MAGYAR REFORMÁTUS TEOLÓGIA 14. évf. : 2. pp. 153-165. , 13 p. (2018)

Egyéb URL

Közlemény:30741451 Admin láttamozott Forrás Folyóiratcikk (Szakcikk)

2. [Krisztus példája táplál: Zsidókhöz írt levél 12,1–3](#)

IGAZSÁG ÉS ÉLET : FOLYÓIRAT A LELKIPÁSZTORI ÉS NEVELŐI MUNKA SZÁMÁRA : 1 pp. 12-18. , 7 p. (2016)

Teljes dokumentum

Közlemény:30741427 Jóváhagyott Forrás Folyóiratcikk (Szakcikk)

3. [Kirekesztett kegyelem: Mt 13, 53-58](#)

IGAZSÁG ÉS ÉLET : FOLYÓIRAT A LELKIPÁSZTORI ÉS NEVELŐI MUNKA SZÁMÁRA : 1 pp. 45-51. , 7 p. (2014)

Teljes dokumentum

Közlemény:30741421 Jóváhagyott Forrás Folyóiratcikk (Szakcikk)

4. [A krisztusi szeretet etikája és az igazságosság relatív társadalmi lehetőségei Reinhold Niebuhr szemléletében](#)

REFORMÁTUS SZEMLE 107 : 4 pp. 403-413. , 11 p. (2014)

Teljes dokumentum

Közlemény:30741402 Jóváhagyott Forrás Folyóiratcikk (Szakcikk)

5. [Az emberi gőg, mint az Isten elleni lázadás megnyilvánulása, Reinhold Niebuhr tanításában](#)

REFORMÁTUS SZEMLE 106 : 3 pp. 283-293. , 11 p. (2013)

Teljes dokumentum

Közlemény:30741387 Jóváhagyott Forrás Folyóiratcikk (Szakcikk)

6. [Reinhold Niebuhr prédikációesszéi az Ige megértésének tükrében](#)

REFORMÁTUS SZEMLE 106 : 3 pp. 27-45. , 19 p. (2013)

Teljes dokumentum

Közlemény:30741354 Jóváhagyott Forrás Folyóiratcikk (Szakcikk)

7. [A történelem beteljesedésének váradalma Reinhold Niebuhr szemléletében](#)

REFORMÁTUS SZEMLE 105 : 3 pp. 270-278. , 9 p. (2012)

Teljes dokumentum

Közlemény:30741342 Jóváhagyott Forrás Folyóiratcikk (Szakcikk)

8. [Különbségek az egyéni és közösségi etika kérdéskörében](#)

REFORMÁTUS SZEMLE 105 : 2 pp. 166-175. , 10 p. (2012)

Teljes dokumentum

Közlemény:30741329 Jóváhagyott Forrás Folyóiratcikk (Szakcikk)

9. [Jézus teste és vére: Jn 6, 55-65](#)

IGAZSÁG ÉS ÉLET : FOLYÓIRAT A LELKIPÁSZTORI ÉS NEVELŐI MUNKA SZÁMÁRA : 2 pp. 189-197. , 9 p. (2011)

Teljes dokumentum

Közlemény:30741417 Jóváhagyott Forrás Folyóiratcikk (Szakcikk)

10. [Miért időszerű ma is Reinhold Niebuhr?](#)

REFORMÁTUS SZEMLE 103 : 6 pp. 617-625. , 9 p. (2010)

Teljes dokumentum

